

7. **Кеничи Омае.** Мышление стратега. Искусство бизнеса по-японски // The Mind of the Strategist: The Art of Japanese Business.— М.: «Альпина Паблишер», 2007. — С. 224.
8. **Тоффлер, Э.** Метаморфозы власти // Powershift: Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21st Century, 1990. — М.: АСТ, 2004. — 672 с.
9. **Турен А.** Возвращение человека действующего. Очерк социологии. — М.: Научный мир, 1998. — 204 с.
10. **Fernback J.** The Individual within the Collective: Virtual Ideology and the Realization of Collective Principles / J. Fernback // Virtual Culture: Identity and Communication in Cybersociety ; [in Steven G. Jones (ed.)]. — London : Sage, 1997. — P. 36-54.
11. **Horn S.** Cyberville. Clicks, Culture, and the Creation of an Online Town / S. Horn. — New York : Warner Books, 1998. — 340 p.
12. **Rheingold H.** A Slice of Life in My Virtual Community / H. Rheingold // Global Networks. Computers and International Communication ; [in L. Harasim (ed.)]. — Cambridge : The MIT Press, 1993. — P. 57-80.
13. **Rheingold H.** A Slice of Life in My Virtual Community / H. Rheingold // Global Networks. Computers and International Communication ; [in L. Harasim (ed.)]. — Cambridge : The MIT Press, 1993. — P. 57-80.
14. **Turkle S.** Parallel lives: Working on identity in virtual space / S. Turkle // Constructing the self in a mediated world ; [in D. Grodin & T. R. Lindlof, (eds.)] London : Sage, 1996. — P. 156-175.

311.4:2-7(477)

Л. Д. Владиченко

ПРАКТИКА СТАТИСТИЧНОГО ОБЛІКУ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

Розглянуто порядок здійснення процедури статистичного обліку релігійних організацій державним органом України у справах релігій. Проаналізовано структуру статистичних звітів, прослідковано зміни у підготовці статистичної звітності відносно реорганізацій вказаним державним органом. Окреслено процедуру оприлюднення статистичних даних та варіативність їхньої публікації.

Ключові слова: статистичний облік, статистичний звіт, релігійна мережа, релігійні організації, державний орган у справах релігій.

Рассмотрена процедура статистического учета религиозных организаций осуществляемая государственным органом Украины по делам религий. Проанализирована структура статистических отчетов, показаны изменения в осуществлении практики статистического отчетности относительно религиозных организаций. Очерчено процедуру обнародования статистических данных и вариативность их публикаций.

Ключевые слова: статистический учет, статистический отчет, религиозная сеть, религиозные организации, государственный орган по делам религий.

There is considered the procedure of statistical record of religious organizations by state authorities of Ukraine on Religious Affairs. Additionally in this article were analyzed statistical reports and the changes in the preparation of statistical reports in case of reorganizations by above-mentioned state authority. There have been outlined the procedure of publicizing of statistics and variability of publications on this subject.

Key words: statistical record, statistical report, religious network, state authority of Ukraine on Religious Affairs.

© Л. Д. Владиченко, 2012

Питання статистичного обліку мережі релігійних організацій у незалежній Україні є одним із актуальних питань у відносинах між державою і релігійними організаціями. Володіння статистичним матеріалом надає науковцям емпіричний матеріал для дослідження релігійної мережі, а також допомагає здійснювати прогнози трансформаційних процесів у релігійному середовищі. Тому необхідно, щоб існувала усталена практика статистичного обліку релігійних організацій на офіційному рівні, і повинен бути безперешкодний доступ до цієї інформації (своєчасне оприлюднення відповідних даних). Як відомо, у Рядянському Союзі доступ до такої інформації пересічному громадянину був закритий. Після того як Україна проголосила незалежність і взяла курс на розбудову громадянського суспільства на демократичних засадах,

державний орган України у справах релігій періодично оприлюднює вказану інформацію. В даній ситуації важливим є безпосереднє дослідження здійснення процедури статистичного обліку зазначеним держорганом.

Необхідно зазначити, що актуальними проблемами державно-конфесійних відносин в Україні займається досить велика кількість науковців. Серед них безпосередньо дослідженнями трансформації релігійної мережі в Україні на основі статистичних даних займалися: В. Бондаренко, О. Доброєр, І. Козловський, А. Колодний, Р. Кураш, В. Любчик, Е. Муратова, М. Новиченко, Ю. Решетніков, О. Саган, Л. Філіпович, У. Хаварівський. Слід констатувати, що безпосередньо дослідженням практики статистичного обліку в Україні на науковому рівні майже не займалися, дане питання опрацьовувалося співробітниками в рамках поточної роботи державного органу України у справах релігій. Дана стаття покликана заповнити білу пляму в наукових доробках окресленої проблематики.

Метою даної статті є розгляд сучасної процедури статистичного обліку релігійних організацій державним органом України у справах релігій. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні завдання: виявити структурні елементи статистичного звіту про мережу релігійних організацій; прослідкувати еволюцію статзвіту про кількість релігійних організацій впродовж періоду незалежності України; описати механізм опрацювання статистичного матеріалу і процедуру його оприлюднення державним органом України у справах релігій.

В Україні ведення статистичного обліку релігійних організацій покладено на органи виконавчої влади, а саме: на загальнодержавному рівні – на державний орган України у справах релігій, на регіональному рівні – на його структурні підрозділи в Автономній Республіці Крим, обласних, Київській та Севастопольській міських державних адміністраціях.

З 2011 року державним органом України у справах релігій є Департамент у справах релігій і національностей Міністерства культури України. Зазначений держорган веде облік і готує статистичні дані щодо кількості релігійних організацій, які діють в Україні.

У відповідних статистичних даних, які готує держорган у справах релігій, наводиться інформація як про зареєстровані релігійні організації, так і про незареєстровані. Згідно з чинним законодавством ст. 7 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», релігійними організаціями в Україні є: релігійні громади, управління і центри, монастирі, релігійні братства, місіонерські товариства (місії), духовні навчальні заклади, а також об'єднання, що складаються з вищезазначених релігійних організацій [1].

Інформація відносно кількісної складової релігійної мережі в Україні фіксується у Формі №1 (рідше в Формі №2) статистичного звіту державного органу України у справах релігій. Зазначимо, структура вказаних форм зазнавала змін.

Аналізуючи зміни Форм №1 і №2 статзвітів держоргану України у справах релігій, можна виділити три стандарти подачі вказаних даних, які визначені наступними часовими рамками: з 1991 по 1994 рр.; з 1995 по 2003 рр.; з 2004 р. до сьогодні.

З 1992 до 1994 року відповідні статистичні дані готувала Рада у справах релігій при Кабінеті Міністрів України. Вказані статдані (зазначеного періоду) фіксувалися в Формі №1 «Дані кількості релігійних організацій, які діють в Україні» та в Формі №2 «Дані про кількість релігійних громад, в них служителів культу і про реєстрацію статутів релігійних громад, які діють в Україні» на 1 січня відповідного року. Для наочного прикладу наведемо схематичне зображення вищезазначених форм.

Таблиця 1. Схематичний вигляд Форми №1 «Дані кількості релігійних організацій, які діють в Україні» статистичного звіту державного органу України у справах релігій в період з 1992 по 1994 рр.

№ п/п	Назва області	Кількість релігійних організацій					Кількість
		в тому числі					
		Всього	Громади	Монастирі/ в них ченців	Місії/ братства	Духовні навчальні заклади/ в них слухачів	Періодичні видання
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.

Таблиця 2. Схематичний вигляд Форми № 2 «Дані про кількість релігійних громад, в них служителів культу і про реєстрацію статутів релігійних громад, які діють в Україні» статистичного звіту державного органу України у справах релігій в період з 1992 по 1994 рр.

Кількісні дані релігійних громад, в них служителів культу і про реєстрацію статутів релігійних громад, які діють в Україні								
№ п/п	Назва області	Кількість						
		в тому числі						
		Діючі релігійні громади	В них служителів культу	В т.ч.:		Релігійні громади, які зареєстрували свої статuti	Релігійні громади, які не бажають реєструвати свої статuti	Недільні школи
священнослужителів, ксьондзів, пресвітерів, проповідників АСД і т.д.								
1.	2.	3.	4.	5.		6.	7.	8.

Аналізуючи приклади таблиць статистичних даних вищенаведених Форм, можна виділити наступні особливості в структурі подачі інформації про кількість релігійних організацій:

- по-перше, інформація подається по регіональному зрізу, а саме по двадцяти семи адміністративно-структурних одиницях територіального устрою країни⁷;
- по-друге, в таблицях Форм №1 і №2 безпосередньо подана інформація про ту чи іншу релігійну організацію, спрямування, конфесії, церкви, які існують в Україні. Відповідно, в першій таблиці подана зведена інформація по всіх релігійних організаціях, існуючих в Україні, станом на перше січня відповідного року;
- по-третє, у Формі №1 подається інформація відносно наступних структурних складових релігійних організацій: громад, монастирів (кількості в них послушників), місій, братств, духовних навчальних закладів (кількості в них слухачів), періодичних видань. У Формі №2 – інформація по кількості служителів культу, релігійних громад, які зареєстрували свої статuti, і релігійних громад, які не бажають реєструвати свої статuti, а також по кількості недільних шкіл.

У 1995 р. утворюється новий державний орган України у справах релігій, а саме – Державний комітет України у справах релігій. Таким чином, ведення реєстру релігійних організацій, які діють в Україні, входить до його компетенції.

Під час існування Держкомрелігії в існуючий стандарт (Форми №1 і №2) статистичного звіту щодо кількості релігійних організацій вносяться корективи. В Форму №1 переносяться показники Форми №2, а також вводяться нові. Назва Форми №1 залишається без змін, відповідно, в Формі №2 подається інформація про кількість культових споруд.

Для прикладу наведемо схему оновленої Форми №1 подачі статистичних даних щодо релігійної мережі в період з 1995 по 2003 рр.

Таблиця 3. Схематичний вигляд Форми №1 «Дані кількості релігійних організацій, які діють в Україні» статистичного звіту державного органу України у справах релігій в період з 1995 по 2003 рр.

Назва релігійної організації															
№ п/п	Назва області	Кількість зареєстрованих/незареєстрованих релігійних організацій									Кількість				
		в тому числі									В них слухачів	Священнослужителі	В тому числі іноземці	недільні школи	Період. видання
		Всього	Центри	Управління (єпархії, діоцезії і т.д.)	Громади	Монастирі	в них послушників	Місії	Братства	Духовні навчальні заклади					
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.

7 Згідно з ст. 133 Конституції України, до переліку двадцяти семи адміністративно-структурних одиниць України входять: Автономна Республіка Крим, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області, міста Київ та Севастополь.

Із вищезазначеної схеми видно, що в новий стандарт Форми №1 повністю внесені пункти з Форми №2 попереднього стандарту, а також додано три нові: «Центри» (графа № 4), «Управління/ єпархії, дієцезії і т.д.» (графа № 5), «В т.ч. іноземців» (графа № 14). Таким чином, до інституційної (те, що відображується в показнику графи № 3 під назвою «Всього») мережі релігійних організацій з 2004 р. державна статистика відносить: центри (графа № 4), управління (графа № 5), громади (графа №6), монастирі (графа № 7), місії (графа № 9), братства (графа № 10), духовні навчальні заклади (графа № 11). Зауважимо, що вказана структура Форми №1 використовується до теперішнього часу.

Необхідно зазначити, що в Формі №1 до 2003 р. державний орган України у справах релігій надавав повний перелік усіх існуючих релігійних організацій в Україні [напр. див.: 3; 4], а з 2004 р. Держкомрелігій при підготовці даних статистичного звіту уніфікував перелік конфесійної мережі країни [напр. див.: 5]. Уніфікації безпосередньо зазнали кількісно нечисленні течії, які мають православне коріння, деякі протестантські (баптисти, євангелісти, пресвітеріани, лютерани та інші), харизматичні, мусульманські, орієнталістські, язичницькі, незалежні, міжконфесійні і закордонні релігійні організації.

Третій стандарт подачі статистичних даних (який існує з 2004 р.) був використаний при їх обробці щодо кількості релігійних організацій за 2003, 2004 рр. Державним комітетом України у справах релігій; за 2005 р. – Державним департаментом у справах релігій Міністерства юстиції України; і відповідно за 2006, 2007, 2008, 2009, 2010 рр. – Державним комітетом України у справах національностей та релігій, і за 2011 р. – Департаментом у справах релігій і національностей Міністерства культури України.

Аналізуючи даний стандарт статданих (з 2003 р. до сьогоднішнього дня), слід відмітити, що за структурою описання інституційної складової тої чи іншої релігійної організації він є аналогічним попередньому стандарту (з 1995 по 2003 рр.); відмінність полягає в представленні конфесійної мережі. Даний стандарт характеризується менш докладним її висвітленням. Таким чином, структура двох попередніх (з 1991 по 1994 рр. і з 1995 по 2003 рр.) статзвітів про релігійну мережу країни є більш повною та інформативною.

З огляду на викладене, можна констатувати, що дані існуючого з 2004 р. статзвіту дозволяють прослідкувати кількісні зміни як загальної кількості релігійних організацій у країні, так і серед численних релігійних організацій. Але водночас треба констатувати те, що, використовуючи ці дані, досить складно прослідкувати динаміку релігійної меншості країни.

На сьогодні перелік релігійних організацій згідно з існуючим з 2004 р. стандартом статистичного звіту виглядає наступним чином: 1. Українська православна церква; 2. Українська православна церква Київського патріархату; 3. Українська автокефальна православна церква; 4. Руська православна старообрядницька церква (Білокриницька згода); 5. Руська православна старообрядницька церква (безпопівська згода); 6. Релігійні організації Руської православної церкви за кордоном; 7. Релігійні організації Російської істино-православної церкви; 8. Інші православні релігійні організації; 9. Українська греко-католицька церква; 10. Римсько-католицька церква; 11. Всеукраїнський союз об'єднань євангельських християн-баптистів; 12. Релігійні організації колишньої Ради церков євангельських християн-баптистів; 13. Інші релігійні організації євангельських християн-баптистів; 14. Релігійні організації євангельських християн; 15. Всеукраїнський союз церков християн віри євангельської-п'ятидесятників; 16. Союз вільних церков християн євангельської віри; 17. Церква євангельських християн у дусі апостолів в Україні; 18. Релігійні організації Союзу Церкви Божої України; 19. Релігійні організації Божої Церкви християн віри євангельської в Україні (Релігійні організації Церкви Божої в пророцтвах в Україні); 20. Український центр об'єднаної церкви християн віри євангельської; 21. Інші релігійні організації християн віри євангельської; 22. Церкви Повного Євангелія; 23. Українська християнська євангельська церква; 24. Релігійні організації Церкви Живого Бога; 25. Інші харизматичні релігійні організації; 26. Українська уніонна конференція церкви адвентистів сьомого дня; 27. Церква адвентистів сьомого дня реформаційного руху в Україні; 28. Релігійна організація "Релігійний центр Свідків Єгови в Україні"; 29. Релігійні організації Церкви Христа; 30. Новоапостольська церква; 31. Церква Ісуса Христа святих останніх днів; 32. Релігійні організації пресвітеріанської церкви; 33. Закарпатська реформатська церква; 34. Німецька євангелічно-лютеранська церква; 35. Українська лютеранська церква; 36. Інші лютеранські церкви; 37. Об'єднання іудейських релігійних організацій України; 38. Всеукраїнський конгрес іудейських релігійних організацій; 39. Об'єднання хасидів Хабад Любавич іудейських релігійних організацій України; 40. Релігійні організації прогресивного іудаїзму; 41. Інші іудейські релігійні організації; 42. Духовне управління мусульман України; 43. Незалежний духовний центр мусульман України; 44. Духовне управління мусульман Криму; 45. Незалежні релігійні організації мусульман; 46. Релігійні організації Товариства Свідомості

Крішні; 47. Релігійні організації буддистів; 48. Інші релігійні організації орієнталістського напрямку; 49. Релігійні організації Рідної української національної віри; 50. Інші релігійні організації язичників; 51. Вірменська апостольська церква; 52. Релігійні організації караїмів; 53. Інші окремі, незалежні релігійні організації; 54. Міжконфесійні релігійні організації; 55. Закордонні релігійні організації.

Висвітливо алгоритм роботи в контексті ведення статистичного обліку державним органом України у справах релігій. З кінця 2010 р. функції державного органу у справах релігій, згідно з Указом Президента України №1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади», передано Міністерству культури України. До складу вказаного міністерства входить структурний підрозділ, який опікується проблемами державно-конфесійних відносин – Департамент у справах релігій і національностей МКУ. Згідно з штатним розписом, Департамент працює у складі чотирьох відділів та одного сектору. Безпосередньо питанням реєстру релігійних організацій займається відділ реєстрації статутів та статистичного обліку релігійних організацій вказаного Департаменту Мінкульту. Зазначений відділ акумулює та систематизує статистичні річні дані кількості релігійних організацій, які щорічно надходять з його структурних підрозділів м. Києва, Севастополя, областей України та АР Крим, і фіксує їх у щорічному статистичному звіті.

Як зазначалося вище, статистичний звіт державний орган України у справах релігій готує щорічно. Підготовка чергового статзвіту здійснюється протягом першого кварталу кожного року за попередній рік. Дані подаються станом на 1 січня чергового року. Наприклад, у статистичному звіті «Про мережу церков і релігійних організацій в Україні станом на 1 січня 2012 р.» подаються дані за 2011 рік. Після безпосередньої підготовки статистичного звіту відповідним структурним підрозділом (у 2012 р. – відділом реєстрації статутів та статистичного обліку релігійних організацій Департаменту у справах релігій і національностей Міністерства культури України) вказаний документ реєструється відповідним наказом керівника державного органу України у справах релігій і найближчим часом розсилається у відповідні державні структури та оприлюднюється для загальнодоступного користування.

Зазначимо, що державний орган України у справах релігій опрацьовані дані про кількість релігійних організацій офіційно публікує в довідниках та наукових збірниках, а також на своїй офіційній веб-сторінці. Наприклад, із статданими кількості релігійних організацій за 2001, 2002, 2003, 2005, 2006 рр. можна ознайомитись в довідниках і збірниках держоргану у справах релігій [2; 10; 3; 4; 5], за 2007, 2008, 2009 рр. можливо було ознайомитися на колишньому офіційному веб-сайті Держкомнацрелігій [9].

Також із статданими кількості релігійних організацій державного органу у справах релігій можна ознайомитись у релігієзнавчих періодичних виданнях, на веб-порталах релігійних, громадських організацій, інформаційних агенцій, в наукових тематичних дослідженнях, присвячених тому чи іншому релігійному напрямку.

Наприклад, зведена інформація про кількість релігійних організацій за 1997-2003 рр. публікувалась у науково-популярному релігієзнавчому журналі «Людина і світ» [напр. див.: 11], а також інформація про загальну кількість релігійних організацій з 1993 по 2010 рр. – в інформаційно-аналітичному журналі «Релігійна панорама» [див.: 6]. Зі статистичними даними релігійних організацій в Україні в період з 1997 по 2011 рр. і з статданими релорганізацій за регіонами в період з 1999 по 2004 рр. можна ознайомитися на веб-порталі Релігійної інформаційної служби України (розділ «Ресурси»/ підрозділ «Статистика» [7]. Відмітимо, що статдані Держкомнацрелігій за 2007, 2008, 2009, 2010 рр. розміщені на сайті громадської організації – Інституту релігійної свободи (розділ «Аналітика»/ підрозділ «Статистика» [8].

Закінчуючи виклад основного матеріалу статті підсумуємо вищезазначене. Впродовж сучасного періоду незалежності України ведення статистичного обліку релігійної мережі в Україні перебуває у компетенції державного органу України у справах релігій, а також його структурних підрозділів в адміністративно-територіальних одиницях країни. Безпосередньо можна виділити три стандарти у подачі даних про кількісний склад релігійної мережі, які обумовлені такими часовими рамками: з 1991 по 1994 рр.; з 1995 по 2003 рр.; з 2004 р. по теперішній час. Статистична інформація релігійної мережі в період з 1992 по 1994 рр. відображалася у Формі №1 «Дані кількості релігійних організацій, які діють в Україні» і Формі №2 «Дані про кількість релігійних громад, в них служителів культу і про реєстрацію статутів релігійних громад, які діють в Україні» статистичного звіту державного органу України у справах релігій, а з 1995 р. по теперішній час відображується у Формі №1 «Звіт про мережу церков і релігійних організацій в Україні» вказаного статзвіту, в яку увійшли показники колишньої Форми №2, а також додані нові. На сьогодні про кількісний склад релігійної мережі України можна дізнатися за наступними показниками інституційної мережі релорганізацій: центри,

управління, громади, монастирі (а також кількість у них ченців/черниць), місії, братства, духовні навчальні заклади (а також кількість слухачів), періодичні видання. З 2004 року при підготовці статзвіту державний орган України у справах національностей та релігій уніфікував перелік релігійної мережі України, об'єднавши певні релігійні організації (які знаходяться в релігійній меншості) у підпункти «інші», у зв'язку з чим дослідники мають неповноцінну інформативну картину з цього питання.

В якості рекомендації зазначимо, що державному органу України у справах релігій при підготовці подальших статистичних звітів необхідно повернутися до стандарту статзвіту, який існував до 2003 року. Також зазначимо, що держорган України у справах релігій щорічно оприлюднює вказаний статистичний звіт, з якими можна безпосередньо ознайомитися у наукових виданнях та офіційних веб-порталах вказаного центрального органу виконавчої влади, а також з повною або частковою версією у виданнях громадських та релігійних організацій.

Розглянута в статті проблематика є перспективною для подальших досліджень. Наприклад, одним із напрямків дослідження може слугувати компаративний аналіз здійснення процедури статистичного обліку в пострадянських країнах, а також у країнах з розвинутою демократією, для подальшого втілення позитивних моментів вказаної процедури в український досвід.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=987-12>
2. Звіт про мережу церков і релігійних організацій в Україні станом на 1 січня 2006 року // Виконання обов'язків та зобов'язань України, що випливають із її членства в Раді Європі : Збірник матеріалів круглого столу / [редакційна колегія: І.В.Бондарчук – головний редактор та ін.]. – К. : Світ Знань, 2006. – С. 72-159.
3. Мережа релігійних організацій станом на 1 січня 2002 року // Церкви і релігійні організації України у 2001 році. Довідник / [редакційна колегія: В.Д.Бондаренко – головний редактор та ін.]. – К. : VIP, 2002. – С. 9-50.
4. Мережа релігійних організацій станом на 1 січня 2003 року // Церкви і релігійні організації України у 2002 році. Довідник / [редакційна колегія: В.Д.Бондаренко – головний редактор та ін.]. – К. : VIP, 2003. – С. 10-49.
5. Мережа релігійних організацій станом на 1 січня 2004 року // Церкви і релігійні організації України у 2003 році. Довідник / [редакційна колегія: В.Д.Бондаренко – головний редактор та ін.]. – К. : VIP, 2004. – С. 10-55.
6. Релігійна мережа України. Таблиця змін з даними на 31 грудня відповідного року // Релігійна панорама. – 2010. – № 3. – С. 37-47.
7. Релігійні організації в Україні (станом на 1 січня 2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://risu.org.ua/ua/index/resources/statistics/ukr2010>
8. Статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=51&Itemid=79&lang=uk
9. Статистика релігійних організацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scnm.gov.ua/control/portalmap>
10. Статистика релігійної мережі України у 2007 році // Реституція церковного майна : міжнародний та вітчизняний досвід : Збірник наукових матеріалів / [Держ. Ком. України у справах національностей та релігій, Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова; Ред.-кол.: В.Андрущенко ін.]. – Київ : Видавництво «Світ знань», 2007. – С. 81-159.
11. У Державному комітеті у справах релігій. Офіційний вісник релігійні організації в Україні станом на 1 січня 2004 р. // Людина і світ. – 2004. – № 1. – С. 31-38.

УДК: 165

А. И. Афанасьев

НАУЧНЫЕ МЕТОДЫ В ГУМАНИТАРИСТИКЕ

Підходи в гуманітаристиці, що орієнтуються на класичні канони науковості, розглядають метод в строгому сенсі, на відміну від розширювального нестрогого розуміння методу в інших підходах. Тенденція до посилення впливу перших підходів стикається з проблемою адекватності методу, подолати яку в плані зближення строгих і нестрогих підходів допоможе параметрична теорія систем.

Ключові слова: метод, гуманітаристика, загальна параметрична теорія систем, науковість.